

BEDARBIŲ SKOLININKŲ INTEGRACIJA Į DARBO RINKĄ

Išskaitų iš darbo užmokesčio sistemos
efektyvinimas

Rokas Keršys | Simona Deduchova

BEDARBIAI SKOLININKAI – PAŽEIDŽIAMOS GRUPĖS PROFILIS

25 tūkst.

Bedarbių skolininkų

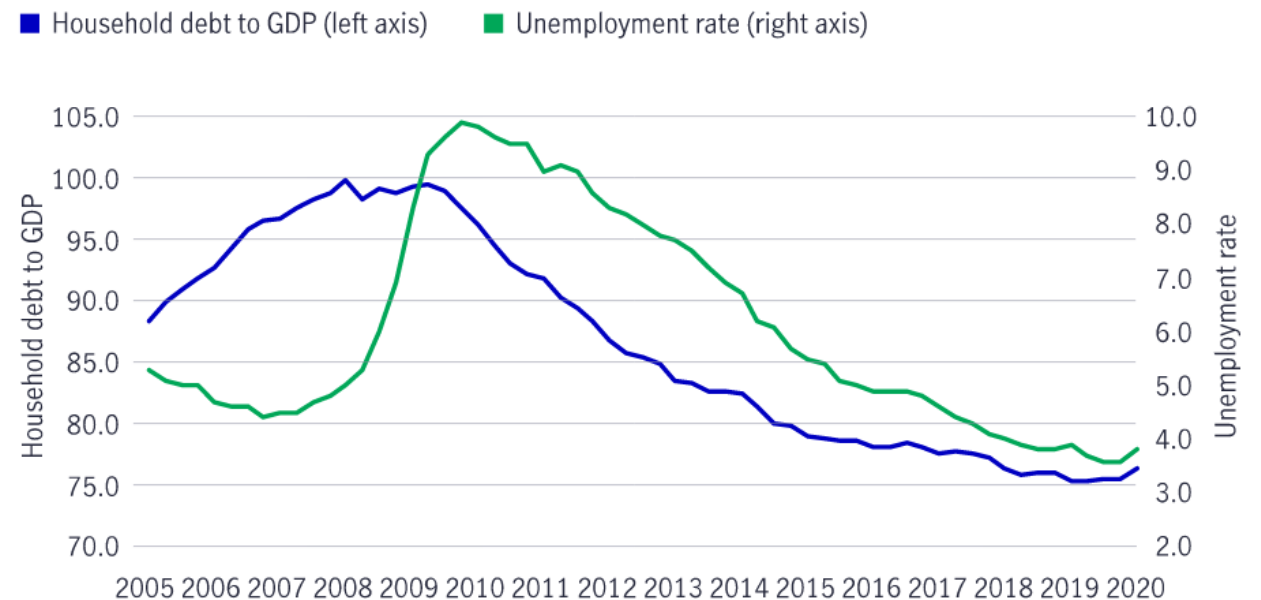
- Vidutinis amžius - 45 m.
- Daugumoje vyrai (67 proc.)
- Pusė jų nedarbingume ilgiau nei 12 mėn.
- Penktadalis turi neįgalumą
- Itin daug daugiavaikių šeimų (42 proc.) iš kurių beveik visos turi išieškojimo bylą (82 proc.)
- Didžioji dalis (48 proc.) gauna socialinę pašalpą.

SKOLOS KELIA NEDARBINGUMA

- Augantis namų ūkių skolos santykis su BVP prognozuoja augantį nedarbingumą ir žemesnį BVP augimą (Mian, Sufi, Verner, 2015)

Kodėl?

- Didėjant finansiniams įsipareigojimams, kyla skolininkų reikmė geriau apmokamiems darbams. Dėl tokių darbų trūkumo, kyla nedarbingumas (Donaldson, Piacetino, Thakor, 2017)

Source: Federal Reserve Economic Database, Manulife Investment Management, as of August 12, 2021.

IŠSKAITOS TAMPA BARJERU ĮSIDARBINTI

- UŽT ir savivaldybių atveju vadybininkai, bei socialinės darbuotojos: išskaitos iš darbo užmokesčio yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios skolininkai vengia įsidarbinti.
- NSMOT (2016) tyrimas: atskaitymai iš algos yra dažniausiai minima priežastis, kuri demotyvuoja dirbti (1 lentelė)

Priežastys	Dalis, %
Dirbti demotyvuoja dideli atskaitymai iš algos / didelė bendra skolos suma	75,0
Gyventi iš pašalpų / nelegalių pajamų labiau apsimoka, nes nedaromi atskaitymai	64,4
Skolų turėjimas / negebėjimas jų grąžinti pakerta savivertę.	46,5
Kitos priežastys	37,5
Trukdo darbdavių neigiamas požiūris į žmones, kurie turi įsiskolinimų	34,8
Vengiama įdarbinti asmenį dėl papildomų kaštų darbdaviui	32,6
Kitos aplinkybės (negalios, ligos, kvalifikacijos, darbo vietų trūkumo ir pan.)	32,6

1 lentelė. Priežastys, kurios demotyvuoja grąžinti skolas, proc.

IŠSKAITŲ TARIFAI – VIENI GRIEŽČIAUSIŲ EUROPOJE

Pagal CPK 736 straipsnį:

- Jei pajamos neviršija MMA – 20 proc.
- Turint daugiau nei vieną bylą – 30 proc.
- Iš pajamų, viršijančių MMA – 50 proc.

Nei viena 2023 m. Seimo kanceliarijos tirta Europos šalis iš MMA ar jam prilygstamų pajamų išskaitų nevykdo*

Išskaitos kaimyninėse šalyse

LATVIJA

Išieškant skolą iš darbo užmokesčio išskaičiuojama suma negali viršyti 30 % skolininko mėnesinio darbo užmokesčio, o skolininkui turi likti ne mažesnė nei 1 minimaliojo mėnesinio darbo užmokesčio suma.

ESTIJA

Iš darbo pajamų negali būti išieškoma, jei jos neviršija nustatyto minimaliojo mėnesio atlyginimo dydžio arba atitinkamos pajamų dalies, nustatytos savaitei ar dienai.

LENKIJA

Negalima išskaityti iš darbo užmokesčio dalies, kuri yra lygi teisės aktais nustatytam minimaliajam darbo užmokesčiui (neto).

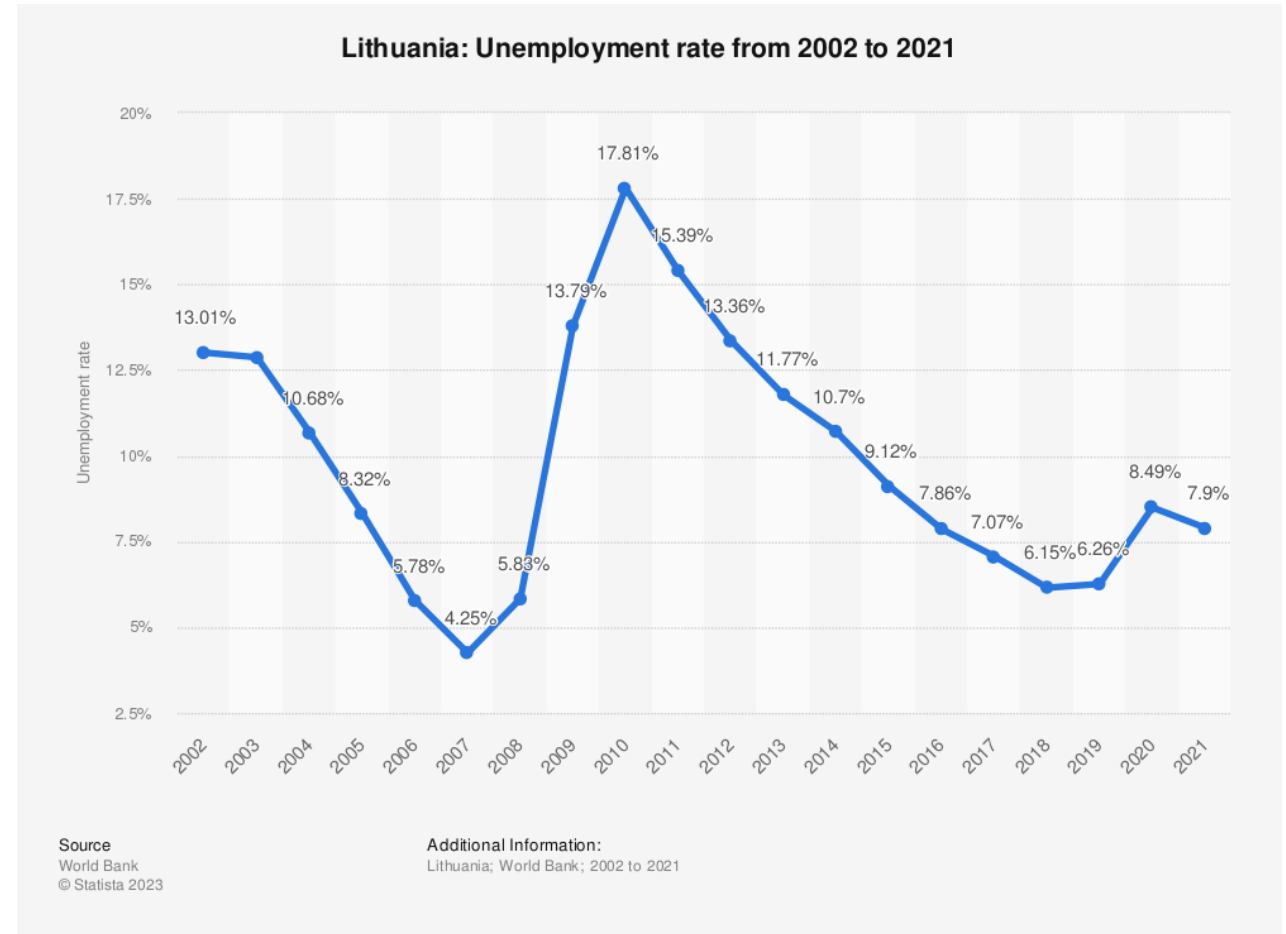
SPRENDIMAS – TIKSLIAU SKOLININKŲ MOKUMO GALIMYBES ATLIEPIANČIOS IŠSKAITOS

- Iš pajamų neviršijančių MMA – neiškaičiuoti.
- Iš pajamų, viršijančių MMA, tačiau nesiekiančių VDU – 20 proc.
- Iš pajamų, viršijančių VDU – 50 proc.

TEIGIAMAI POKYČIO POVEIKIAI DARBO RINKAI

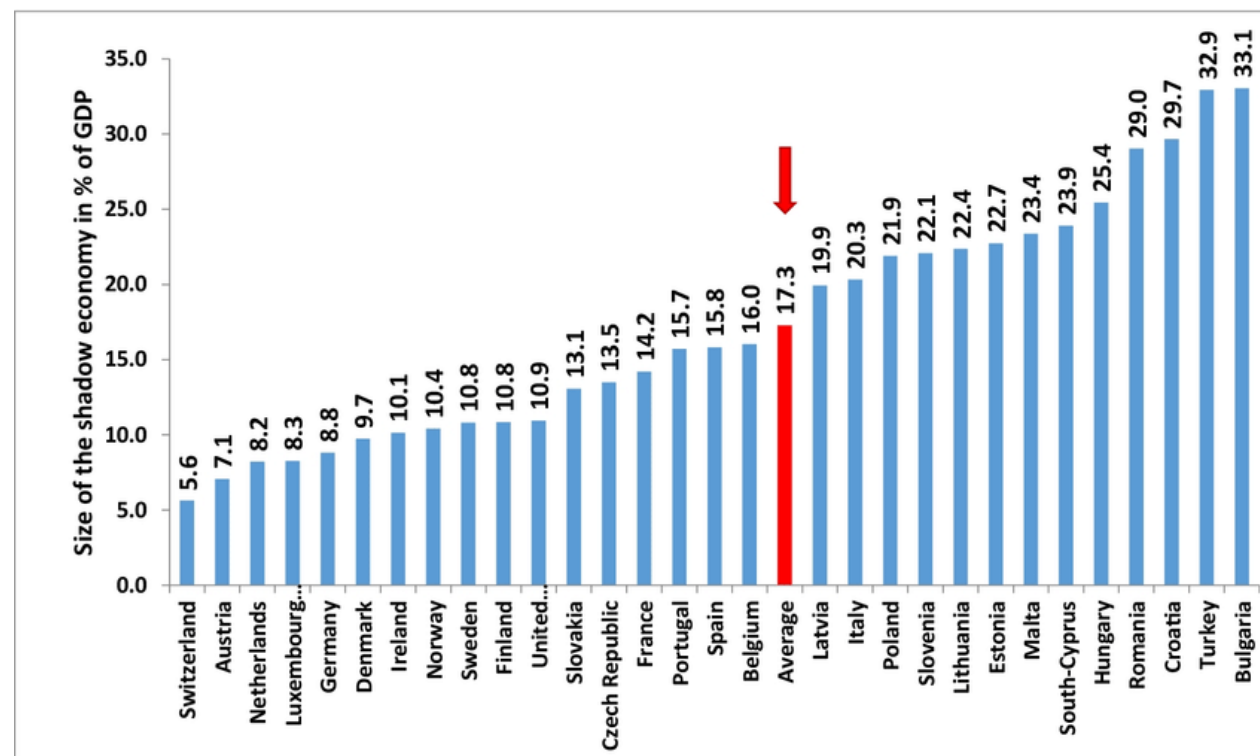
1. Augantis užimtumo lygis.

Viešosios konsultacijos su ekspertais bei moksliniai tyrimai patvirtina: sumažinus finansinę išskaitų naštą, bedarbiai skolininkai turės svaresnes ekonomines ir psichologines paskatas užsidirbti, o darbdaviai bus labiau linkę samdyti skolų turinčius asmenis. Tai liečia virš **25 tūkst. bedarbių.**

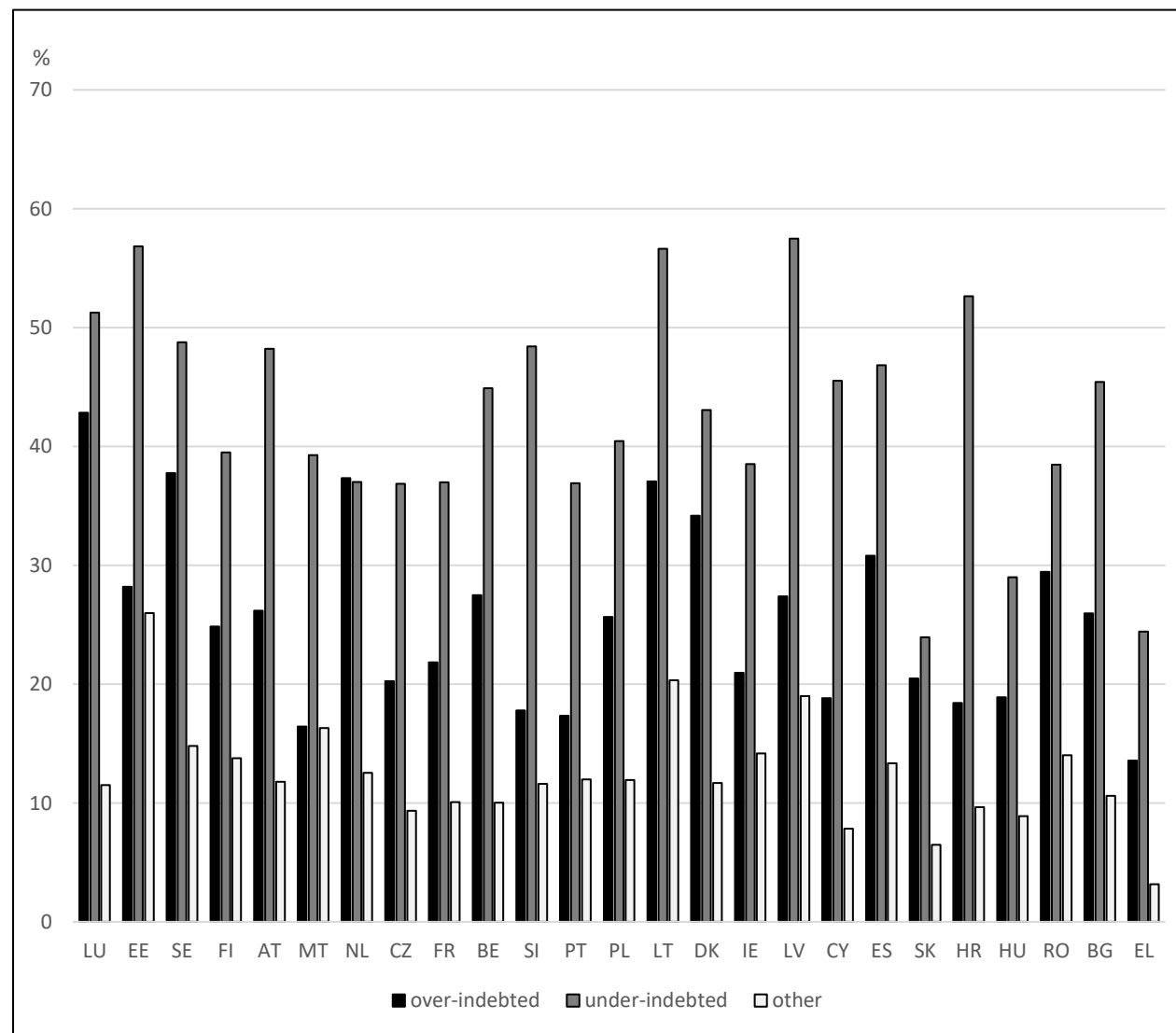
NAUDA DARBO RINKAI

2. Mažėjanti nelegalaus darbo rinka. 2/3 Lietuvos bedarbių yra dirbę neformaliai dėl didesnių pajamų potencialo. NSMOT (2016) tyrimo duomenimis, net 64.4 proc. skolininkų teigė, jog „gyventi iš nelegalių pajamų labiau apsimoka, nes nedaromi atskaitymai.“ Išskaitų nedarant iš MMA padidėtų formalių pajamų potencialas, silpinant šėšelio traukos veiksnių įtaką.

NAUDA KREDITORIAMS

3. Didesnis skolų mokumas. 14 % darbingo amžiaus žmonių turi skolų išieškojimo bylų. Dešimtadalis jų yra bedarbiai. Bedarbių skolų apytikslė suma - **277.5 mln. Eur.** Ši skola laikoma „beviltiška“ dėl mažo gražinimo šanso. Tikslėnis išskaitų reguliavimas geriau atlieptų skolininkų finansinius mokumo gebėjimus, o į darbo rinką grįžę skolininkai būtų įgalinti ilgainiui skolą išsimokėti mažesnėmis dalimis.

POKYČIŲ NAUDA VALSTYBEI

4. Mažesnės valstybės ir savivaldybių socialinės išlaidos. Vien socialinei pašalpai ir nedarbo išmokai bedarbiams skolininkams kasmet išleidžiama apie **6.5 mln. Eur.** Išskaitų mažinimas įgalintų bedarbių skolininkų finansinę ir socialinę nepriklausomybę, mažinant socialiai išlaikytinų asmenų kiekį ir didinant produktyvių mokesčių mokėtojų gretas.

Psichosocialinė pokyčių nauda

5. Mažesnė savižudybių rizika. Lietuvoje įvykdoma daugiausiai savižudybių visoje Europoje (26.1 per 100 tūkst. žmonių, ES vidurkis – 11.3). Įrodyta, jog žmonės turintys skolų išieškojimo bylas **yra 2.5 karto labiau linkę įvygdyti savižudybę**, jiems kyla rizika sirgti depresija, nerimo sutrikimais, turėti sumažėjusią savivertę, piktnaudžiauti alkoholiu ir narkotikais. **Vidutinio ir vyresnio amžiaus vyrai yra labiau linkę į savižudybes - tai taip pat yra labiausiai įsiskolinusi demografija.**

Išskaitų suregulavimas mažintų skolų keliamus finansinius sunkumus ir iš jų kylantį psichologinį spaudimą, geresnės įsidarbinimo galimybės keltų savivertę ir įgalintų lygiavertį dalyvavimą visuomenės veikloje, taip mažinant savižudybių riziką Lietuvoje.

Countries ^ v	Suicides, 2019 ^ v	Global rank ^ v	Available data
Lithuania	26.1	1	2000 - 2019
Russia	25.1	2	2000 - 2019
Ukraine	21.6	3	2000 - 2019
Belarus	21.2	4	2000 - 2019
Montenegro	21	5	2000 - 2019
Latvia	20.1	6	2000 - 2019
Slovenia	19.8	7	2000 - 2019
Belgium	18.3	8	2000 - 2019
Hungary	16.6	9	2000 - 2019
Croatia	16.4	10	2000 - 2019